

DEBRECZENI SZEMLE

IRODALMI, SZÍNHÁZI, ZENEI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre	12 korona.
Fél évre	6 „
Negyed évre	3 „
Videki előfizetők bélyegköltése egész évre 2 K.	

Felolós szerkesztő és laptulajdonos:

SZATHMÁRY ZOLTÁN.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Plac-n. 71. szám.
(Schwartz-ház) II. emelet, feljártat 1. fölépcsőn.

Hirdetések feladhatók a városi nyomdában Dózsa
György lap-metteur kezéhez is.

Finomság, műveltség.

(Nők védelme.)

Mindenekelőtt a kedves (és nem kedves) olvasó tetszését akarom kihizelegni azzal, hogy engemet rendesen kilel a hideg, valahányszor egy nőt úgy magasztalnak előttem, hogy az *finom* hölgy, vagy egy urat úgy dicsérnek, hogy *finom* ember.

Mert a finomság csak állapot, mint pl. a nátha, de nem érdem; vagy ha az, akkor a szabó, kalapos, cipész, keztyűs és a fehérnemű-készítő érdeme, avagy az illatszergyárosé, aranyművesé és táncmesteré. Az egész csak úgy van rákenve az emberre, mint a hazai izlésű edényekre a miskolci majolika-máz, amivel minden valamire való magyar embert becsaptak a kiállításokon. Az enyimről pld. mind letöredezett. Olcsó dolog, de nem is egészen becsületes. És nagyon tartok tőle, hogy azok, akik az emberek fölbecsülésében a külső szín és modor finomságát tartják előbbvalónak, mind így fognak járni, már csak azért is, mivel az én tapasztalataim azt mutatják, hogy a finom megjelenés és föllépés dolgában a csalókat és szédelőket senki sem mulja felül, aminthogy, dicső emlékü honfitársunk: Strasznoff Ignác fenomális sikereit is ez magyarázza meg és csakis ez, kivéve talán még a nem közönséges közbambaságot.

A finomságot tehát egyáltalán nem tiszteltem. Nagyon tudom egyébiránt, hogy enélkül művelt élet nincsen. A nyílt, szeretetreméltó és előkelő modor éppen annyira hozzátartozik a művelt élet kapcsaihoz, mint a jól szabott ruha (a nadrág-vasalásról máskor beszéljünk) és az illemérzéknek kiművelt állapota; de az én kodexem még is csak úgy van szerkesztve, hogy abban előbb állanak a műveltség, az erkölcsi fejlettség, a jó izlés, a tudás, a gyöngédség és kiméletelesség fejezetei és csak a legvégén van odavetve, mint szintén odatartozó valami, inkább az előbbieket eredménye, mint kelléke: a finom modor és a helyes öltözködés. És ez is csak azzal a záradékkal, hogy a finomságot eltanulni, kívált, ha az embernek sok pénze van, igen könnyű.

És most, amikor már — úgy gondolom — alaposan behizelegtem magam a kedves olvasó szeretetébe, egyenesen kipakolok azzal a szomorú valósággal, hogy a Rubiconon szerencsével átléptem s azokról a nem közönséges rüpdökségekről, nyers bárdolatlanságokról és brutalitásokról folyik a beszéd, amelyek sokszor elemi erővel törnek ki a magyar társadalomban, egyébiránt pedig meghúzódva, de bőven tenyésznek mindenütt, különösen itt Debreczenben, ahol az ősi virtushoz makacsul ragaszkodik a szittya vér. Mert hiszen nem lenne amaz, ha ez nem volna s nem érintenék ismételve magát a női méltóságot is szennyes kezekkel, ha úgy volna, hogy ezeknek és az ehhez fogható barbárságoknak nincs gyökere itt is, amott is a közérzésben.

Jó Széchenyi István 1830-ban írta meg és vala-

mely különös oknál fogva „hölgyeinknek” ajánlotta a maga Hitelét. Ez a könyv a régi, nyersebb világ utolsó tanuságtétele. Olykor kedvtelve lapozgatok benne, mivel egy mélyen látó igazi magyar élme félig öntudatlan, gyermekes őszintesége sugárzik belőle felém. Egy helyütt a magyar gavallérokat leckézteti:

„Tegyük azt, ami magyar — így beszél — elfogadhatóvá, tetszetővé is. Ne várjuk el, hogy szépeink (akkor még így hívták a hölgyeket) lenni szeressenek oly hazánkfia társaságában, ki tán zsiros csizmában látogatja meg őket, pipa-szaggal tölti el a házat s beszédje közben a tiszta padlóra jókat köp...”

Ne tessék örülni neki előre, hogy én most ezeket pápaszemes iskolamesteri tudálékossággal szurtam be s hogy most mindjárt unalmas erkölcsi prédikáció következik. Szó sincs róla! A „legnagyobb magyar” nemes kívánsága ebben is teljesedett. Ma már a közuti vasuti kocsikban is ott áll, hogy ott köpködni nem szabad s amit Széchenyi nem láthatott előre, ma már a „tiszta padló” is elavult fogalom. Szépeink persa, s iyrnai, rosszabb esetben brünni szőnyegek között laknak. Parlagi gavallérok sincsenek többé, vagy ha vannak is, bajosan találhnának akkora darab földetlen, tiszta padlót, ahol Széchenyi szelleme ellen vétkezhetnének.

Ebben igenis egyetértünk. De van abban a könyvben olyan valami is, ami — nincs benne. És ez az, ami megállított. Honnan van az, hogy ez a nagy elméjű ember sehol sem fakad ki a nők iránt való tiszteletlenség ellen?

Föltettem a kérdést egy öreg úrnak, aki azt a társadalmat is jól ismerle s az ősz gentleman szemöldöke egy pillanatra összébbhúzódott:

— Széchenyi István nagy ember volt, öcsém; amit ő nem látott, az nem is volt. Ami nemzedékünk olyan volt, ahogyan ő mondja, nyers, bárdolatlan; de becsülettudó nemzedék. A piszkos beszédet és piszkos cselekedetet nem tűrte Széchenyi tanácsa nélkül sem. Azért hallgat felőle.

Ellenben Nagyváradon Novák Máriának fel kellett képelnie a hivatali főnökét, mert az tiszteletlenkedett vele. Hartl Lujzát meg éppen egy magas-rangu katonatiszt sérti meg „törvénytelenységét” hangoztatva.

Ez az asszonyi igazságszolgáltatás bizonyosan nem tökéletes, de éppen azért van alkut nem ismerő szigorral a férfiak egyetemes lovagiasságára bízva az asszony és minden asszony becsülete. S ott, ahol azt veszi észre az ember, hogy ez a mindenekelőtt álló erős biztosíték sem elegendő, joggal föl lehet tenni, hogy a gentlemanség fogalma általában véve megzavarodott és a legfőbb bűnökön kívül számos apró ethikai és műveltségi bűn, hiba és tökéletlenség tenyészik, tápláléka az ilyen és ehhez fogható társadalmi vétségeknek.

És ez az, amiért az egész dolgozat íródott. A

művelt magyar élet félbarbár és félnyugati állapota. Amaz durva nyersségében és még le nem vetkőzött erkölcsi „zsiros csizmákban” él tovább; emeből pedig a művelt osztályok középrésze még eddig csak a léhaságokat szivta fel. A bárdolatlan virtuskodás és ravasz raffinement-nal összevegyítve adja azt a modern röpökséget, amitől csak úgy lehet szabadulni, ha nem a finomságra, hanem annak tartalmára, a műveltségre törekszünk, úgy, amint azt megszámlálhatatlan millió művelt ember szokása ott, valahol Nyugaton megállapította, ahol az élet legfőbb javát: a becsületet s kivált a női becsületet nemcsak a kard éle és a pisztoly csöve őrzi, hanem ami ennél sokkal többet ér: a szellemi és erkölcsi befejezettség általános kötelező szabálya, ami a magántársaságokban is éppen úgy törvény, mint a fórumon. Szóval Európához kellene tartoznunk társadalmilag is.

Csak még a *fiatal nemzedékről* legyen egy-két szó, mivel ebben a felemás állapotban ez van kitéve legtöbb kísértésnek, de ettől várni a dolgok jobbrafordulását is. A meglelt koponyák már kemények.

Társaséletünk általános tónusa az, ami ellen kifogást teszek és amit a baj forrásának gondolok. Mondják meg a férfiak, nem úgy van-e, hogyha 4—5 összejön közülök, bizalmas beszélgetésük csakhamar elfajzik. Az asszonyokról rendesen olyan cinikus módon beszélnek s az obscén hangulat oly hamar erőt vesz rajtuk, hogy az egész társalgás, röviden szólva: kész disznóság. Még csak azt a mértéket sem tartják meg, amit különben a pincérek, a cselédség vagy a szomszédság kényszerítene rájuk. Mindig a „jó” társaságok zöméről beszélve, igenis azt kell mondani, hogy a művelt élet igazi szépségeivel és nemességeivel ma kevésbé vagyunk ismerősek, mint ama „nagy nemzedék” idejében voltunk.

Az ifjúság, serdülő vagy fölserdült gyermekeink pedig ebben a tónusban nevelkednek, mert hiszen a családi életben is szabadon működik a korlátlan nyelv s a nagy saftos mondások és jeles káromkodások még ma is a „helyes magyar érzés” ismertető jelei. A tónust azután átöröklük s az arany fiatalság is ott folytatja az obscén és durva társalgási modort, ahol az öregek elhagyták. Legfőleg még hozzátesz azokból a modern feslettségekből, amelyeket röviden „franciaságoknak” neveznek; hiszen úgy is mindenki tudja, mit kell az alatt gondolni.

Várom a visszahatást. Nagy és szép nap volna az, amikor először hallanám, hogy a *férfi* fiatalság például egy olyan „gentleman-clubot” tudna összeállítani, ami új és művelt tónust adna ennek a dekadens világnak és megtanítaná tisztességtudásra az apákat.

FIAM.

A Debreczeni Szemle számára írta: Faragó Andor.

*Sok-sok küzdelemnek, vérnek, sebnek, gyásznak
Volt beteg szívem egykor harclere;
Ha fölszakasztom a mult éj-fátylát:
— Szemlélve éltem ezernyi átkát —
Réveteg szemem könnyel lesz tele...*

*A multnak sirja: virág-tengerbe vész —
Köny, fájdalom, gyász — mind nyugodni van;
Feledem a sok fájtó emléket,
Megbocsátok minden gyarló vétket:
Ha öltre vonom — drága kis fiam!*

Impressziók Nápolyból.

A Debreczeni Szemle számára írta: Czerny József.

— I. közlemény. —

Ha meggondolom, kedves Ómegám, hogy mennyit irtak már hivatottak és hivatlanok a föld legszebb városáról, ha eszembe jut, mennyit irnak nap-nap után: tegnap, ma, holnap, holnapután és azután, a kétely kezd kísértetni, hogy ne tegyem-e vissza a tollat s ne küldjek-e inkább impressziók helyett egy pár képes levelező-lapot, mely a közönség nagy részének, sajnos, még mindig jobban imponál az impresszionizmusnál.

De meggyőztem a kételyt és irok. Mert midőn az első reggelen a tengerpartra léptem s tanuja voltam az isteni tüneménynek: mint emelkedett ki a sárgabajátszó hullámok közül a nap, még bágyadtan, sápadtan s miként nyitotta mind tágabbra szemeit, miután éjszakai nyugalma után lassan-lassan ismét hozzászokni kezdett a fényhez, a ragyogáshoz, akkor annyi más érző lélek ujongásához hasonlóan én is az öröm, lelkesedés, vágyódás érzelmeinek föllendülését éreztem magamban. Már pedig nem illő, nem jogosult-e, hogy az élet minden újabb megnyilatkozását megrögzíteni, dalba, színbe, márványba, mozgásba önteni megkíséréljük?

Nápoly vonzott, nagyon vonzott, kedves Ómegám. Jobban, mint a mágnes a vasat, jobban, mint a holdkórost a hold; majdnem azt mondhatnám, úgy mondhatnám: úgy, mint a láng az éjjeli lepkét. Mert Nápolyt látni és meghalni, nem ok nélkül volt egyike vágyaimnak. Hányan érték már meg illuzióik e szép, e legszebb halálát. Ugy, amint ezt várták, amint óhajtották, amint hitték és remélték. Nápolyt látni és meghalni! Szébb véget valóban nem kívánhatunk illuzióinknak, mint hogy azok Nápoly napsugaras ege alatt hervedjanak, szunnyadjanak át szébb világba. Nápoly varázsa mintegy velünk született. Apáink, nagyapáink fékezhetetlen vágyódása Nápoly után öröklődik bennünk utódaikban. Ősapáinké, akik csak szitkozódtak a dér, a fagy, a szellő ellen s kik borzadtak a hegyek láttára, főleg, ha azok hóval voltak borítva. S jogosan, mert, ha valaki azt szuggerálta volna nekik, hogy oda a magasba, oda a nagyon magasba gyalogszerrel, lábnyomról-lábnyomra lépve kell fölkapaszkodniok, fölcuszniook, mint vacogtak volna e gondolattól, mint sivitott volna hideg tél borzalma bensőjükön át! Mint huzták volna össze magukat, mint gombolták volna be az utolsó nyitott gombot is álluk alatt, mint didegtek volna a pusztá agyrémtől, e szörnyű kedvteléstől. Az alpesek megmászásának gondolatára is úgy meghuzódtak volna, mint ahogy a szemérmes érzőke egy ártatlan bogár érintésére összehuzódik. De mihelyt Nápolyról esett szó, egészen kinyílt lelkük. Nápoly, a szép Nápoly, a mosolygó Nápoly, a dolce Napoli, a meleg Napoli... nem úgy hatottak-e a hízogó szavak a bebukolt öregekre, mint, mikor egy kis iskolás leányka tenyerére teszi a megrémült csigát és csalogató hangon dudolni kezdi: Csigá-biga gyereki, hí a fíjad ideki... És a csiga-biga a veszély elvonulásának érzetében kitudja szarvait és ámul és tapogat.

A vér örökségének e parancsoló diktatuma alatt érünk Nápolyba, melyet ilykép elragadónak kell találnunk. Még akkor is, ha izlésünk ez ellen tiltakoznék, még akkor is, ha Goethe lelkesedéséhez proporcionáltan nem tudnánk is kilengeni. Nápolyt

készpénzen felül gavallérosan megszámitott kommentációban 200, mond kettőszáz forint. Ugy-e horribilis összeg így egyszerre kimondani?! Ebből a kenyérből eszik 6—7 ember, de meg ruhára is kell ám belőle elszakítani, mert minálunk meg van a rossz szokása az embereknek, hogy télen fázik, nyáron sül ruha nélkül.

Lassan, hogy eszembe jutnak ezek a szívet-lelket vidító dolgok, kezd a cséplés már nem olyan szimpatikusnak látszani. Inkább egy óriási ironia. Dolgozni a kenyér magvával s amellet koplalni, kell-e ennél szebb példája Tantalus ur gyötrelmeinek? Ugy-e nem.

Kedves Szerkesztő Ur! Talán helyesebb is lenne, ha a papirkosárba dobja írásaimat. Hiszen ennek a rovatnak talán nem is az lenne a célja, hogy a meggyülemlett keserűségnek adjon helyet. Hiszen nem tartozik a kellemes mulatságok közé a sebek mutogatása. Belátom és im fogadom, hogy megjavulok. Legközelebb a legyek halhatatlanságáról, esetleg a Mars-lakók őszutói divatjáról írok tartalmas cikket, mert ha idelent járok az élet utjain, hiába határozom el az üres papir előtt, hogy vidám dolgokat fogok írni, mire tele van a kutyanyelv, nyoma sincs rajta a jókedvnek.

Pedig podegrám sincs, asztmában se szenvedek, ami megkeserítené az életemet s epéssé tenne, csak az a bajom, hogy szívem van.

Dr. Bruckner Ernő.

(Czinképüinkhöz.)

Beöthy László kereskedelemügyi miniszter az elmúlt héten a nagy kiterjedésű debreceni üzletvezetőség területére szóló hatáskörrel, máv. felügyelői címmel és jelleggel, m. kir. államvasuti tisztí főorvossá nevezte ki dr. Bruckner Ernőt.

Nagyon felelősségteljes állásba jutott ezzel a debreczeni orvosi kar eme méltán népszerű főorvosa, akinek felügyelete alatt 65 vasuti pályáorvos és orvosi tanácsadó áll.

A szép kitüntetés általános meglepedést keltett mindenütt, de különösen Debreczenben, ahol nem sokára tölti be negyedszázados orvosi működésének évfordulóját dr. Bruckner Ernő. Több mint két évtizedes igazán áldásos, fáradhatlan működésre tekintet vissza az államvasutak kitüntetett tisztí főorvosa, akiről elmondhatjuk, hogy kizárólag csak orvosi hivatásának élt éjszakát-nappalt a leggyakrabban egyé számítv.

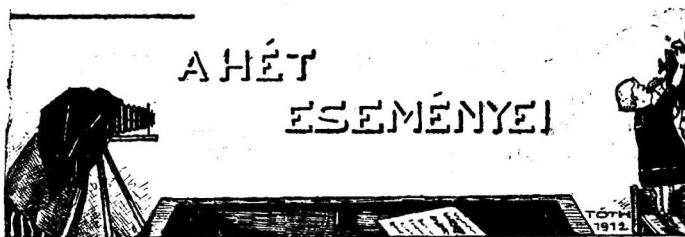
Akik közelebről figyelemmel kísérték dr. Bruckner Ernő működését, azok nagyon jól tudják, hogy az éjjél még mindig ott találta ezt a nemes szívű, nagy tudású főorvost dolgozó szobájában. A robotos, napi munka után olvasott, tanult, kísérletezett. De már reggel 6 órakor talpon volt. És egész nap bámulatos energiájával emberi fizikumának s kitartásával szellemi frissességének dolgozott, alig szakítva magának időt az étkezésre is, annál kevésbbé a szórakozásokra. A színházban bérlete volt, de nagyon ritkán jelent meg páholyában, óriási praxisa, páciénturája miatt.

Gyakorló orvosi pályáján igazán kiváló erkölcsi, tudományos és anyagi sikereket ért el. Szinte tünényyszerű az a fényes siker, s csak az ő fáradtságot nem ismerő, igazán önfeláldozó szorgalma, nagy szak-tudása, jó szíve s az ebből származó jó kedély és

modor, véget nem érő türelem magyarázzák meg ezt a kivételes eredményt.

Közel működésének negyedszázados évfordulójához (a jövő évben lesz 25 éve, hogy orvosi praxisát megkezdte) örömmel jegyezzük fel az ő legújabb szép kitüntetését. A szenvedő emberiség hálája környékezi bizonyára majd a jubiláris évfordulót s a társadalom meg fogja találni az utat-módot e hála lerovására.

Orvosi tisztségeit felesleges lenne itt felsorolni. Városi közegészségügyi bizottságunk körültekintő, eredményes működéséből mindenkor kivette részét s mint virilista, legtöbb adótfizető polgár nagy elfoglaltsága mellett is talál egy kis szabadidőt, hogy fontosabb, különösen egészségügyi ügyekben részt vehessen a közgyűlés tárgyalásain. Buzgó harcosa a debreczeni egyetemnek s csatornázási, vízvezetési, kórházi, mentő-egyesületi ügyekben városi parlamentünk legfőbb főszólója, tanácsadója volt.

NYÁRI STRÓFAK.

I.

(Heine változat).

Egy pálma áll magában
A zongora megett
És halkán, álmodozva
Nyeli a melet.

Egy fenyőfa az álma,
Mely messze északon
Nyaral, nyaral javába
Fenn Tatra-Széplakon.

II.

(Kártyázó asszonyok).

Széles e honban
Mindenütt otthon van,
Uralkodik, dühöng a kártya
S magát a nő is beleártja.

A baccarat foly és a pinka
Vagyonát gyarapítja Linka
És Daisy, Eszti
A konyhapénzt vesztí.

Nők között is van kár,
Ha üt a bankár,
A nő előtt is már probléma,
Meg kell-e állni ötre néha.

És nemcsak otthon
Ur már az asszony;
A kaszinóba bekukkant ott
És ott is adja ő a bankot.

Valami lesz tán,
A férjnek eztán
Ami a bajból hasznára fog válni:
Az asszony megtanul ott — retirálni.

(„) A debreczeni csata ez idei ünnepségei is nagyon szépek voltak. A szabadságharc legnagyobb, makulátlan lángelméjéről, Görgeiről egyesek újból megállapították, hogy áruló volt, amiért Vámospécsről nem jött Nagy Sándor segítségére, Nagy Sándornak, a valóban vitéz, vértanu halált szenvedett tábornoknak eme egyetlen bakklövését, — hogy ugyanis Görgey határozott parancsa ellenére, szembe szállt a *tízszerezsen* tulnyomó ellenséggel, — ismét a világ legzseniálisabb haditényének kiáltották ki. Egyébként pedig azokért a vendégül meghívott negyvennyolcas honvédekért, akik, mint élő tanuk állották körül Nagy Sándor halmát az ünnepélyen s akik vérüket áldozták a hazaért, — mint a főváros összes lapjaiban olvassuk, — nem hoztak egy vascsorára s egy fogadó-szobára szóló áldozatot s ha egy debreczeni vendéglős, a derék Márkus Jenő meg nem szánja őket, talán a hajléktalanok menhelyére kerültek volna, — ha ugyan Debreczenben egyáltalán lenne ilyen intézmény. És kivitték a város nemzeti-színü zászlóját az elesett hősök sírjára, azt a zászlót, amely az elesett félisteneknek életükbe került, Debreczen városának pedig a javítása 8 forint 25 krajczárjába nyelestől... Gyönyörű kulturkép ugy-e?! Ezek után az a tizenhárom, meg a Nagy Sándor elesett vitéz katonái, ha újra életre kelnének, bizonyára visszafeküdnek martír-sirjaikba...

(§) A pénz furcsa valami. Akkor sincs, mikor van, most meg éppen nincs. Se drága, se olcsó. A takarékpénztárakban, bankokban, szövetkezetekben nincs pénz, csak *elv*. Az az *elv*, hogy pénzt nem adnak. Hát szűkebbre fogjuk a kiadásainkat s kezdünk addig takarózni, ameddig a paplanunk ér. Baj csak akkor van, ha egyáltalán nincs paplanunk. Például Debreczennek csak úgy didereg a teste, mert egy 60 millió paplanra lenne szüksége. És amint rámutat a 120 millió telekkönyvére, csodák történnek. Rögtön van pénz, három ajánlkozó is akadt. Mert furcsa jószág a pénz. Akkor sincs, mikor van s akkor is van, mikor egyáltalán nincs. Még ez a tubák, — mondaná Szentessy János. Pedig neki is mindjárt van pénze, amint disznóra, szalonnára, bajuszpedrőre kell s rögtön nincs, amint könyvre, egy kis művészetre kellene. Szóval neki is van, mikor nincs és egyáltalán nincs, mikor van. Mert hogy a pénz már csak ilyen.

— **Színészek botránya.** Valamikor a művészet volt minden reklámja színésznek, színésznek. Most, amilyen mértékben hiányzik belőlük a művészet, olyan mértékben igyekeznek azt botrány-reklamokkal pótolni. A Zsigmondy Anna botránya el sem múlt, — amelyből Erdélyi színigazgató megtanulhatta, hogy nemcsak az általa ártatlanul s így indokolatlanul megtámadott Zilahynak kell szenvedni a primadonna-stikliktól (lásd Szilassy-hecc), hanem neki is, — és már botrány híre kél szárnyra Máramaroszigetről, ahol Virányi Sándor inscenírozott botrányt, az ég tudja hanyadjára. Hát bizony szomorú dolog, hogy manapság a lapok e fajta színész-botrányoktól hemzsegnek. Mennyivel szívesebben olvasnánk arról, hogy például Zsigmondy Anna és Virányi Sándor valamelyik szerepük frappáns művészi alakításával keltettek maguk iránt országra szóló érdeklődést, mint annak idején a Hegyi Arankák, Ujházy Edék, akiknek egy-egy alakítása nagyobb esemény volt, mint a Zsigmondy akut jellegű gégehurutja s a Virányi Sándor pofonjai. Hja, persze abban az időben

azt tartották, hogy a Hegyi, Ujházy művészete utólérhetetlen; botrányt okozni pedig csak a kofák és kocsisok tudtak. Most az idők megváltoztak. Igaz ugyan, hogy a Hegyi, Ujházy művészete most is utólérhetetlen, de pofozkodni nemcsak a kofák és kocsisok tudnak.

*

(!) **Debreczenről mindig szomorú dolgokat olvasunk a fővárosi lapokban.** Egyszer, hogy Beregi Oszkár művész-estélyén lefoglalják a Horváth Kálmán adósságaiért a kasszát; máskor, hogy Géczy Pista szindarabbal nyert 1000 korona pályadíjára teszi rá a kezét a végrehajtó. Hát persze a költészet a leggyakrabban ölelkezik a prózával, de ha figyelemmel kísérjük ezeket az irodalom, művészet és a realitás valóság vadházasságából eredő botrányokat, rendesen arra a tapasztalatra jutunk, hogy a felperes foglaltató rendesen *debreczeni* ember, aki azután a legtöbb esetben még sem jut hozzá a követeléséhez, mindössze okozója egy művészi-botránynak. Dóczy Jóska, a nagy bohém, aki nagyon jól tudta, hogy Géczy Istvánnak *nincs cserepes tanyája, se csűrje, se gulyája*, meg vagyunk győződve, hogy egy pillanatig se gondolt volna arra, hogy bohém társa írói tiszteletdíját lefoglalja, ha nem lett volna rá számtalan debreczeni precedens, amelyek iskolát teremtettek. A kiváló dalköltőből ez alkalommal nem Jóska, hanem a *debreczeni* ember szólalt meg. De ahogy mi a zseniális dalköltő felperest és az író-alperest ismerjük, biztosra vesszük, hogy gyönyörűen kiegyeznek, összecsókolóznak s akkor dr. Öreg, a debreczeni bíró s a debreczeni ügyvéd csakugyan *szívhallják* a fogukat a hiábavaló munka és behajthatlan perköltségek miatt.

*

— **Egy derék debreczeni pénzügyintézetet megfojtottak a gyalázatos pénzügyi viszonyok.** Egyméhányan pedig már azon törik a fejüket, hogy több kisebb pénzügyintézetet összesítenek. Ez az utóbbi nem is lenne ostoba cselekedet, de mitévők lennének az igazgatókkal, ügyészekkel?! Utóvégre öt-hat művezető-igazgatója, ügyésze nem lehet majd a decentralizált pénzügyintézetnek. És a jó szándék kivitele ezen fog mulni, meglássák. Mert hiszen voltaképpen sok pénzügyintézet azért alakult, hogy *Bankó* urnak zsiros igazgatói állása legyen s dr. Veséssy ügyvéd ur oda nyomtathassa a névjegyeire, hogy bankügyész. Egyébként nekünk, szegény passzív pénzügyintézeti ügyfeleknek, egészen mellékes lenne, hogy a kamatokat, telepítési díjakat, kötvényírási, leitatási, bélyegragasztási stb. költségeket egy bankhoz, vagy éppen hathoz fizessük be nagy keservesen.

*

A debreczeni Dr. Petur bánok addig panaszkodtak a debreczeni vízhiányra, hogy a héten gondoskodott az ég (csakugyan az) vízről. Mi igazán elmondhatjuk Sternád Ferenczel, Márkus Sándorral s mindama kereskedőkkel, akiknek pince árúraktára víz alá került, hogy adtál uram esőt, de nincs köszönet benne. A tűzoltó-egylet pedig átalakult vízlecsapoló társulattá s derékul szivattyúzták a vizet, pedig nem is volt tűz. Hja, az életben minden nivellálódik. Hányszor volt tűz Debreczenben víz nélkül. Varietas delectat, gondolta az Isten, legyen egyszer sok víz, — tűz nélkül is. Volt is víz, melynek nem imponáltak a milliós csatornák, bizonyosságát szolgáltatván, hogy ahol a tudomány véget ér, ott kezdődik az Isten, akár büntetve bennünket, akár áldva...

*

Egy napi fogházra ítélte a debreczeni törvényszék Bódogh Zsiga végrehajtót, aki jövedelmező foglalkozásából jelentékeny vagyont gyűjtött két évtized alatt. Bódogh nem csinált egyebet, mint egy csődtömeg leltározása alkalmával nem egészen 10 korona értékű női kelmét csavart a dereka köré és a kabátja alatt hazavitte. Azzal védekezett pedig, hogy ez általános szokás s nagyon csodálkozott azon, hogy az őt feljelentő dr. Vargha Lajos ügyvéd ezen még csak meg is ütközik, a helyett hogy ő is a dereka köré csavart volna legalább ugyananyit ugyanabból a kelméből. Igaz ugyan, hogy a törvényszék egy napi fogházra s egy évi hivatalvesztésre ítélte Bódogh Zsigát, de azért neki mégis igaza van, mikor azt vallja, hogy ez általános szokás, amely ama magyar példabeszéd bölcséleti igazságát van hivatva dokumentálni, hogy a nyomtató lónak nem lehet a száját bekötni. A csődügyekből nincs is haszna másnak, mint tömeggondnoktól kezdve le az utolsó boltot locsolgató inasig. És bizonyos, hogy ha mindazokat be akarná záratni a magyar igazságszolgáltatás, akik 20 év alatt csődárukból ilyen uton ehhez hasonló emlékeket vittek haza magukkal, akkor a magyar állam egy évi költségvetésének fele fedezete sem lenne elég börtönre, rabkosztra. Még akkor sem, ha csak 1—1 napot ülnének is, mint Bódogh Zsiga bátyánk.

— *Löbl Gyula és Társa* látszerész és fényképészeti szaküzlete Piac-ú. 63. szám. Telefon szám 869.

Visszapillantás a mult szezonra.

(11. Közlemény.)

A drámai társulat férfitagjai közül *Kemény Lajos* említendő, mint rangsorban következő a már felsoroltak után. Ezt a derék drámai színészünket alig méltányolta egy a közönség, amint érdekes és értékes tehetsége megérdemelné. Igaz, hogy nagyon nehéz róla minden kétséget kizáró bírálatot írni, ömért alakításai a legkülönbözőbb végeredményeket tettek fel a kritikai mérlegben. Voltak szerepek, amelyeket aligha lehetett volna jobban tönkre tenni, mint ahogy ő agyonnyomoritotta, viszont voltak szerepei, amelyekben, igazán meglepően művészt nyújtott. Ha megkíséréljük róla végleges és megállapodott bírálatot mondani, úgy mint eddig ő róla alig olvastunk, az a következő lehet:

Kemény Lajos határozott, a közepesen felül álló, szinpadra termett tehetség, aki sokat olvasott, tanult, de keveset forgott az életben, keveset látott az életnek künn a nagyvilágban való megnyilatkozásaiból. Ugynevezett külső *sliffié*-ből nagyon is hiányzanak ezek a meglátások. Jobbára kis társulatoknál játszott, nagyon is túl volt terhelve munkával, irodalmat, szinpadot ismert csupán, az életet nagyon kevéssé. Épen ezért elvont fogalmak klasszikus világában él csupán, a modern darabok perspektívájában sok minden elvész szemei elől és míg a klasszikus alakok birodalmában nemcsak otthon van, de művészileg értékest tud produkálni, mint a *Sasfők* Meternich-jében is (ez az alakítása az ország legelső szinpadán helyét

állaná), addig a modern élet szcenizozta *Rablólovag* grófjában már nem tud sikereket elérni. Mi a magunk részéről, — akár a Nemzeti Színháznál is, — úgy tudnánk foglalkoztatni ezt az, — ismételjük — értékes drámai színészt, hogy szép tehetsége minden szerepben érvényesülne, de egy vidéki színház repertoírjában, a vidéki színészet mai viszonyai miatt, sok háládatlan feladattal kell megküzdenie, olyanokkal is, amelyek megoldására képtelen.

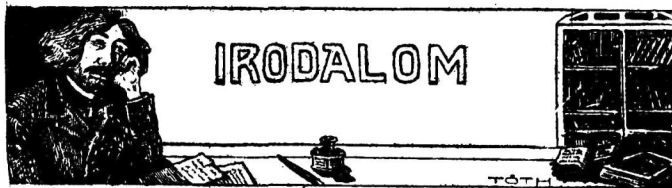
Szilágyi Ernő imponáló szinpadi alak, megáldva gyönyörű organummal. Elsőrangú szerepkört néhány éve játszik, de már is szép sikerei voltak. Most van a fejlődés stadiumában s dicséretére legyen mondva, a legjobb uton halad. Határozott érzelme van a művészi értelmezésekre, de intellektualitása még most érik. A szintársulatunk kötelekéből megvált színészt a legszebb reménységek fűzik pályafutásához.

Kelemen Pál, aki egyébként szakított a színészettel s polgári foglalkozásra tért át, nagyon intelligens, nagyon képzett színész volt a teoriában s ugyanolyan nagyon modoros a kivitelben. Ösztöndíjas, külföldöt megjárt növendéke volt a Nemzeti színház színésziskolájának s néhány jobb szerepben voltak is megérdemelt sikerei.

Békessy Antal amolyan mindenre használható, mindenre kész tagja volt a drámai ensemblének. Soha sem emelt, de nem is rontotta az összezt. Nagyobb művészi feladatok megoldására nem nyújtott alkalmat neki az igazgatóság. Ha még megemlítjük *Lang Gyulát*, aki egy-két népszínmű szerepen kívül alig játszott az elmúlt szezonban valamit s egymagában képviselte a drámai ensemblé *tulstervezését*, — bár e kisebb szerepeiben igen használható színésznek bizonyult, végeztünk is a drámai társulat méltatásával.

Kassay Károly, *Désy Alfréd*, *Székely Gyula* sok drámai előadás sikeréhez járultak hozzá, az énekes társulat méltatásánál már említett művészetükkel.

— *Zilahyné Máramaroszigeten*. A máramaroszigeti lapokat olvasva, feltűnik, hogy dacára a Tanay, Márkus Emilia-féle stb. vendégszerepléseknek, egy a sajtó, mint a közönség érdeklődése leginkább a Zilahyné S. Vilma fellépései iránt nyilatkozik meg a legmelegebben. Három araszos cikkelyeket írnak a szigeti Sarcey-k Zilahynéről, aki, — mint az egyik lap megjegyzi, — a szintársulat üdvöskéje lett. Hát Zilahynét nem kell felfedezni előttünk, de a máramaroszigeti kritikák mindenesetre az ottani közönség finom, műértő jóízléséről tesznek fényes tanúbizonyságot.

Mennyit írt Jókai?

1843-ban tűnt ugyan fel Jókai első nagyobb költői alkotásával, a „Zsidófiu“-val s itt-ott elszórt kisebb dolgozataival, önállóan és tömegesen azonban 1846 óta kezdtek megjelenni művei, a „Hétköznapiak“ című két kötetes regényével s attól kezdve egész mostanáig csupán három év volt olyan, amelyekben szünet mutatkozik annyiban, hogy saját művei

helyett szerkesztett kiadványokat tett közzé. Ez a három év 1847., 1849. és 1859., mikor is 1847-ben az „Eletképek”-er, 1849-ben az „Esti Lap”-ot és 1859-ik évben az „Üstökös”-t szerkesztette. A többi években azonban szakadatlan sorát látjuk vagy egészen új művei megjelenésének, vagy régiebb munkái újabb kiadásának. Olyan év, amelyben csak egy műve jelent meg, csupán egy van: az 1846. év. Legbámulatosabbak az 1857., 1858., 1860., 1861., 1878., 1884. és 1885. évek adatai, melyek szinte mesés tevékenységről tanuskodnak. Így, hogy csak a legnagyobbat emeljük ki, az 1861. évben egy magában százhatvan kilenc kötet (és füzet) jelent meg Jókai neve alatt.

Mint szerkesztő 17 vállalatnak volt feje, alapítója is. Ezek közül leghosszabb életű, legnagyobb hatása volt az Üstökös az ő Talléros Zebulonjával, politikai csizmadiájával s Kakas Mártonjával.

Munkái közül a legtöbb le van fordítva németre; de igen sok munkája megjelent francia, angol, olasz, svéd, finn, dán, lengyel, cseh, orosz, tót, horvát, szerb, holland, román, spanyol, új görög, sőt volapük nyelven is. A Tengerszemű hölgy című regényét 1893-ban egyszerre két külön angol fordításban adták ki Angliában és New-Yorkban.

Jókai az eredeti művei mellett azoknak fordításait is mind birta és külön könyvtárban őrizte. Ez a könyvtár egymaga egyetlen a maga nemében.

Hogy mennyit irt Jókai, erről egy 1893-ból való statisztikai kimutatás a következő érdekes adatokat tartalmazza: Jókai önálló kötetei 3000 nyomtatott ivre terjednek (azóta természetesen jóval szaporodtak) s a nagy író összesen 70.816,464 betűt irt le. Ez a betűkolosszus a következőképpen oszlik meg: A Franklin Társulat kiadott belőle 29.983,744 betűt, Pfeiffer könyvtár 10.187,344-et, az Athenaeum 11.964,000-et, a Révai Testvérek 13.829,763-at, Ráth Mór 1.714,432-öt, vegyes kiadványokban megjelent 5.437,187 betűt. A nyomdai betűölöm súlya e számadatok szerint összesen 35,550 kilogramm. Egymás mellé állítva a 70.816,465 betűt, 143,800 méter hosszú vonal kerül ki belőlük; oly távolság, melyet a legsebesebben rohanó expresszvonat 2 óra 20 perc alatt fut meg. Ha még hozzá vesszük, hogy ez a 143,800 méter hosszú vonal függőlegesen állítva a 300 méteres Eiffel-torony negyvennyolcszoros magasságának felel meg s hogy a 35,550 kilogramm nyomdai ólom elszállítására 12 teherszállító kocsira és három tetézve rakott vasuti vagonra van szükség — megközelítőleg fogalmat alkothatunk arról a roppant tevékenységről, mellyel Jókai ötven esztendő alatt a könyvnyomtató sajtót foglalkoztatta. Jókai műveinek első kiadásai háromszázötven kötetet tesznek.

Az e rovatban felsorolt művek kaphatók Hegedűs és Sándor könyvkiadóhivatalában, Kossuth-utca 11. szám.

A zene és az idegesség.

A Debreczeni Szemle számára írta: Bodnár Zsigmond.

Sohasem beszéltek annyit a zenéről és idegességről, mint napjainkban. Ez utóbbi divatos betegség, mely különösen a nőket és gyermekeket kórozza. A

zene pedig annyira általános, hogy minden szülő, aki csak teheti, kötelességének tartja zenére taníttatni gyermekeit. Így nem csoda, ha számos gondolkodóban felmerült a gondolat, hálha a zene teszi idegessé az embereket, különösen a leányokat.

Dr. Waetzhold e felfogásból kiindulva úgy találta, hogy ezer leány közül, aki tizenkét éves kora előtt kezdett zenét tanulni, hatszáz lett idegessé; aki később fogott zenetanuláshoz, csak kétszáz lett ideges. Mivel pedig az ideges nő anyai kötelességének nem tud megfelelni, azt ajánlja dr. Waetzhold, hogy törvénnyel tiltsák el a leányokat a korai zenetanulástól.

A tudós statisztikus azonban nem jól pedzi a dolgot, mert nem a zene okozza az idegességet, sőt talán azt mondhatni, hogy enyhítőleg, békítőleg hat rá, legalább a kevésbé izgató darabok; csakhogy az is igaz, hogy az ily ideges leány éppen a mélyreható, izgató zeneművekben gyönyörködik.

Tehát hol kell keresnünk a dolog nyitját? Mi az oka a szertelen idegességnek?

Talán a nevelés? Éppen nem. Sohasem volt a nevelés lágyabb, gyengédebb, elnézőbb, kiméletebb, mint napjainkban. A szülő alig tud gyermekeinek parancsolni. Simán, nyájasan beszél magzatjával. Kérve-kéri, hogy tegye meg ezt vagy azt. Az iskolában már megszűnt mindenféle büntetés. Csak kicsapással lehet büntetni a rakoncátlan gyereket, ez pedig legalább az elemi iskolában éppen a tankötelesség miatt lehetetlen. A tanár maga is elnéző, alig meri elbuktatni a középiskolai tanulót, mert hálha még öngyilkos talál lenni? Ha nem tanul, egyszerű megintéssel végez vele; ha szertelenkedik, újra csak megintés járja. Nagy esetnek kell fenforogni, ha más intézetbe utasítják, ha consilium abeundit kap.

Még a katonával is csinján bánnak. Ötvenhatvan év előtt vasfegyelem alatt tartották a katonát és mégis megélt a kemény vitéz. Ma a káplár, az őrmester, vagy a tiszt durvaságára öngyilkossággal felel. Évenként számos fiatal katona pusztítja el magát, mert vérig keseríti a fegyelem. Annyira ideges, gyöngé és féktelen a legény, hogy nem türi a subordinációt. Honnan van ez?

Számos jeles tudós nemünk elfajulásában keresi e tünemény okát. Irataikban az emberi nem elfajulása az állandó tétel és vaskos kötetekben bizonyítgatják. Igazuk van, de mégsem találják fején a szöveget.

Pedig nagyon egyszerű a dolog magyarázata. Az emberiségnek ugyanis egy korszerű utat kell megtenni haladásában. Egyszer az egész szempontjából tekinti a mindenséget, az egyházat, az államot, a családot, szóval az összes erkölcsi intézményeket. Ez a helyzet áll be, mikor lelki világrendünk három eszméje: a szép, jó, igaz egyesül. Ilyenkor a tekintély uralkodik, vagyis a családban az atya, az államban a fejedelm, az egyházban a pap, a mindenségben az Isten. Vallásos, hívő, engedelmes alattvaló, hü felelőség és jó gyermek lesz az ember. Így volt 415, 180, Kr. e.; 180, 550, 975, 1480, 1680, 1815 körül Kr. után. Ez az idealizmus korszak.

Mikor pedig a lelkivilágrend három eszméje válni kezd egymástól, rajongunk az alkotó részek érdekeiért, az egyházban a hívők, az államban az alattvalók, a családban a nő és gyermekek jogaiért, szabadságáért. Ekkor mindig függetlenebb, önállóbb, szabadabb lesz a hívő, az alattvaló, a feleség és a gyermek.

De mi származik ebből a folyton növekedő ön-

állásából. Mindenekelőtt az erkölcsi intézmények bomlása, széthullása az egyén féktelensége és rémes idegessége.

Vegyük például a nőt és a gyermeket. Ha ideális időkben 1470, 1670, 1810 körül készült női arcképeket veszünk kezünkbe, valami nemes nyugalmat, szemérmes tisztaságot, engedelmes jószágot látunk ez arcokon előmleni. Ez az általános benyomás. De ha a mintegy huszonöt év óta készült női arcképek kerülnek elénk, mi lesz az általános benyomás? Nem értem a Chimay hercegnőket és a Bourbon Elvirákat, hanem általában a tisztességes, derék asszonyok arcképeit. Tehát mi lesz az általános benyomás? Bizony kihívó követelő tekintet, önérzetes magatartás, erős érzékiség, belső háborgás és nyugtalanság, ideges izgékonyosság, sehol a női szerénység, az alázatos, hű feleség lemondó jósa. Tessék végignézni a fényképészek tömérdek női arcképét és mindenki meggyőződik állításom igazságáról; különösen a hetvenes, nyolcvanas évek képei ilyenek. Jellemző például azt is felhozhatom, hogy ideális időkben a nők leszorítják mellüket, míg a hetvenes évek realizmusa alatt nemcsak mellüket domborították ki, hanem előre hajolva, hátulsó részöket is.

A zene rovatban felsorolt zeneművek kaphatók Csáthy Ferencz könyv-, papír- és zeneműkereskedésében Egyház-tér.

TUDOMÁNY.

Spiritizmus.

Aki tudja az esztét négy keréken járni, annak nem kell magyarázni, akinek egy keréssel többje van, annak pedig nem lehet. Hogy a spiritizmusban sok szélhámos is dolgozik, azt tudjuk, ebbe nem szólok bele. A becsületes spiritizmus betegség, hallucináló, szuggesztibilis, exaltált, görbe gondolkodású, félbenmaradt tanulsága és hasonló embertípusok betegsége... Azt nem lehet mondani, hogy a természet-ről való tudásunk már készen volna s hogy azok a dolgok, amelyek a mai tudásunk szerint lehetetlenek, csakugyan sohase fordulhatnak elő. Ellenkezőleg: kétségtelen, hogy a tudomány minden lépésnél fog olyan jelenségekre bukkanni, amelyek lehetetlenek volnának, ha nem volnának igazak. Az emberi léleknek már most is igen sok olyan rejtvénye van, amit látunk, de nem tudunk megfejteni. Biztos, hogy előbb-utóbb ezeket is meg fogjuk fejteni s akkorra már megint új problémák lesznek a megfejtettek helyén és ennek soha se lesz vége, mert ez a tudomány útja. Nem teljesen lehetetlen, hogy a spiritizmus egyik-másik jelenségében csakugyan van valami; nem természetfölötti csoda, legföljebb a mi tudásunk fölötti s ez nem mindegy. A clairvoyance-nak, a telepathia-nak, sohase ismert idegen nyelveken való beszélésnek s a többi médiumisztikus jelenségnek vannak olyan esetei, amiket nem lehet egész keréken letagadni. Nem is kell, csak hogy a szemükbe kell tudni nézni természettudományos, tehát induktív módon. Megfigyelni a jelenségeket mentül több óvatossági szabállyal és teljességgel minden más cél nélkül, mint hogy a törvényeit megismerjük. Már megállapított törvényekhez bizonyítékokat keresni, ezt az eljárást legföljebb szociológusok veszik természettudományos munka számba. És persze a spiritiszták, akik nem igazságokat akarnak megismerni, hanem a szellemek létezését akarják bizonyítani. Ezért nem lesz lehetséges sohase, hogy a spiritizmus közelebb jusson a

tudományhoz, még akkor se, ha véletlenül egyik-másik jelensége csakugyan igaznak bizonyulna. Mert a tudomány, nem tudom elégszer mondani, az, hogy az ember jelenségeket figyeljen meg s a jelenségek törvényszerűségeit megállapítja, a spiritizmus pedig az, hogy az ember nem tud szabadulni a szellemekben való hittől és tudományos gondolkodásra képtelen, őszinte babonához pedig gyáva, tehát bizonyítékokat keres égen és földön ahhoz, amit már előre hisz... Ezért abban az egyben igazad is van, hogy Gustave Le Bonnak fölösleges volt díjat tűzni ki arra, hogy neki kellő kontrol mellett csodát tegyen egy médium. A csoda nem sikerült, de hát tudjuk, hogy a szellemek nem tesznek csodát, ha hitetlen van jelen és a többi. Azért aki spiritiszt, az spiritiszt, mert aki nem spiritiszt, az ugye spiritiszt...

Apródy József

órás és ékszerész üzletét

Piacz-u. 30. sz. alá helyezte át.

Mindenféle zseb, inga, fali és ébresztő órák; ékszerek, aranylánczok, függők, gyűrűk, legolcsóbb beszerzési forrása. Javítás, átalakítás, vésés művészi kivitelben.

AZ ELSŐ PILSENI RÉSZVÉNY SÖRFŐZDE

és a MÜNCHENI „SPATEN“-sörgyár ker. képviselője

Hajdu, Bihar, Szabolcs, Szatmár és Borsodvármegyék területére ugy hordós, mint üveges sörökben

Fischbein Jenő sörnagykereskedőnél

Debreczen, Hatvan-utca 30 szám alatt.

Fenti sörgyártmányok kimérve kaphatók Debreczenben a Piac- és Kossuth-utca sarkán levő

Pilseni sörház pincéje éttermében és sörosarnokában.

207—1912. v. k. szám.

Árverési hirdetmény.

A debreczeni kir. járásbírósnak 1912. V. 2643—1. számú végzése folytán közhírré tétetik, miszerint Haas Rezső részére — egy debreczeni lakostól 700.— korona tőke, ennek 1912. év június hó 22. napjától számítandó 6% kamatai és az eddig összesen 62 korona 26 fillér perkölttség erejéig 1912. évi július hó 26-án bióvilag lefoglalt és 1532.— koronára becsült butorok és egyéb ingóságok 1912. évi augusztus hó 14-én, délután 1/4 órakor kezdetét veendő és Debreczenben, Lorántffy-utca 38. sz. alatt megtartandó nyilvános bírói árverésen a legtöbbet ígérőnek azonnali készpénzfizetés mellett, szükség esetén becsáron alul is el fognak adni.

Megjegyeztetik, hogy az árverés mindazon foglaltatók részére, kik már jogerős végrehajtási zálogjogot nyertek, elrendeltetik.

Debreczen, 1912. évi július hó 31.

Kiss Károly,

bírói kiküldött.